

Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji

POVZETEK

Evropski ekonomsko-socialni odbor

Evropski ekonomsko-socialni odbor

Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji

Povzetek

*Informacije in stališča v študiji so od avtorjev in ne odražajo nujno uradnega mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora. EESO ne jamči za točnost podatkov v študiji.
Ne Evropski ekonomsko-socialni odbor ne katera koli oseba v imenu Evropskega ekonomsko-socialnega odbora ne prevzema odgovornosti za uporabo objavljenih informacij.*

POVZETEK

KAZALO

Predgovor: Luca Jahier, predsednik skupine raznih dejavnosti Evropskega ekonomsko-socialnega odbora (EESO), Krzysztof Balon in Alain Coheur, predstavnika interesne skupine za socialno ekonomijo EESO

- 1. Uvod in cilji**
- 2. Pojem socialne ekonomije in glavni teoretični pristopi, povezani z njo**
- 3. Socialna ekonomija in z njo povezani novi pojmi, ki se pojavljajo v Evropi**
- 4. Javne politike v podporo socialni ekonomiji na evropski ravni v zadnjem obdobju (2010–2016)**
- 5. Javne politike v podporo socialni ekonomiji v Evropi na nacionalni in regionalni ravni v zadnjem obdobju (2010–2016)**
- 6. Pomen socialne ekonomije v 28 državah članicah EU**

PREDGOVOR Luce Jahierja

Z velikim veseljem pozdravljam objavo študije z naslovom *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji*, ki jo je naročil Evropski ekonomsko-socialni odbor, izvedel pa CIRIEC. Od leta 2008 smo objavili tri zaporedne študije, s katerimi smo dokazali, da si nenehno prizadevamo za podpiranje in spodbujanje socialne ekonomije v Evropi.

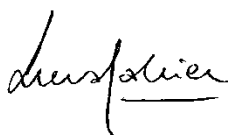
Študija zagotavlja zanesljive in primerljive podatke, ki omogočajo merjenje napredka. Jasno je, da gospodarska in finančna kriza socialne ekonomije praktično ni prizadela. Danes ima v tem sektorju plačano zaposlitev 6,3 % delovno aktivnega prebivalstva v EU-28, medtem ko je ta delež leta 2012 znašal 6,5 %.

Trdno sem prepričan, da socialna ekonomija ponazarja in zagovarja vrednote, na katerih temelji Evropska unija (člen 3 PEU), saj državljanom ponuja priložnost in sredstvo, da sodelujejo pri oblikovanju skupne trajnostne prihodnosti in prevzamejo odgovornost zanjo. Poleg tega je socialna ekonomija daljnosežen instrument, ki EU omogoča napredek pri izpolnjevanju zavez iz Agende ZN za trajnostni razvoj do leta 2030.

Zato je ključno, da se socialni ekonomiji zagotavlja vse večja pomoč EU iz Evropskega socialnega sklada (ESS). Zelo me tudi veseli, da so zaporedna predsedstva Sveta EU v zadnjih nekaj letih socialno ekonomijo izbrala za prednostno nalogo in pozdravila prispevek EESO k delu predsedstev.

Kljub temu nas čaka še veliko dela, tudi na področju povečanja prepoznavnosti in priznavanja tega sektorja. Iskreno upam, da bomo v bližnji prihodnosti dosegli napredek pri razvoju sistematične statistike za različne skupine v socialni ekonomiji in vključitvi socialne ekonomije v nacionalna statistična poročila. To bi bil nedvomno prvi korak, ki je potreben za to, da se prizna prava vrednost socialne ekonomije. Menim tudi, da možnosti za povezovanje notranje in zunanje evropske razsežnosti socialne ekonomije še niso dovolj izkoriščene, zlasti v odnosih s sosednjimi državami v obdobju vse večjih političnih, varnostnih in gospodarskih pretresov.

Vse akterje pozivam, naj združijo moči in okrepijo svoje dejavnosti. Dosegli smo že velik napredek. Skupaj nadaljujmo po tej poti!

Luca Jahier

Predsednik skupine raznih dejavnosti
Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO)

PREDGOVOR Alaina Coheurja

Po študijah iz let 2008 in 2012 EESO že tretjič objavlja študijo o nedavnem razvoju socialne ekonomije v Evropski uniji, ki jo je naročil pri raziskovalnem središču CIRIEC. Tokratna študija ni le posodobitev prejšnjih, ampak se osredotoča na tri področja:

- socialno ekonomijo in nastajajoče pojme/gibanja,
- javne politike v širšem pomenu, ki so bile v zadnjih letih oblikovane na ravni EU in v državah članicah, da bi izboljšali sektor socialne ekonomije,
- obseg socialne ekonomije v posameznih državah članicah EU.

EESO z objavo te študije povečuje svojo zavezanost priznavanju in spodbujanju socialne ekonomije. Ta sektor je osnovni temelj delovnih mest in socialne kohezije znotraj Evrope, pa tudi vzpostavitev in utrditve evropskega stebra socialnih pravic.

V študiji je poudarjena pomembna – in vse večja – vloga, ki jo ima socialna ekonomija v tržnem gospodarstvu in vzporedno z njim. Ker socialna ekonomija zagotavlja, da je gospodarska učinkovitost prilagojena socialnim potrebam, s tem ustvarja resnično soodvisnost gospodarskih in socialnih vprašanj, namesto da bi bilo eno področje podrejeno drugemu.

Že večkrat je bila poudarjen potencial socialne ekonomije za rast v obdobju gospodarske in socialne krize. Socialna ekonomija je pravi vzor odpornosti in se še naprej razvija, medtem ko so drugi gospodarski sektorji v težavah. Ne gre za stranski proizvod: socialna podjetja odražajo potrebo po gospodarstvu, ki usklajuje socialne, gospodarske in finančne razsežnosti, je sposobno ustvariti bogastvo ter se ne meri le v smislu finančnega kapitala, ampak tudi – in predvsem – v smislu socialnega kapitala. Na dejavnosti socialnih podjetij ne vplivajo le trg ali merila za rast. Končni cilji niso razvoj, visoka dobičkonosnost in dobiček, temveč prispevek k splošnemu interesu, socialni koheziji in blaginji naše družbe.

Študija kaže, da moramo nujno nadaljevati razpravo o pojmu socialnih podjetij v okviru širšega, celovitejšega načrta za podpiranje, spodbujanje in razvoj socialne ekonomije, njenih načel in upravljanja. Pomembno je tudi spodbujati izmenjavo dobre prakse z drugimi državami članicami, ki imajo s socialno ekonomijo veliko izkušenj.

Če želimo podpreti rast socialne ekonomije, bo treba pokazati politični pogum in sprejeti posebne ukrepe na področjih obdavčitve, posojil in birokracije ter praktične ukrepe za podporo socialni ekonomiji, zlasti za mlade, ki želijo sodelovati v bolj odgovornem gospodarstvu in vlagati v ljudi.

EESO ostaja neomajen zaveznik socialnih podjetij.

Alain Coheur

Predstavnika interesne skupine za socialno ekonomijo
Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO)

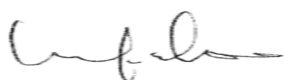

PREDGOVOR Krzysztofa Balona

Nova izdaja študije EESO z naslovom *Nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji* znova potrjuje pomembno vlogo sektorja socialne ekonomije pri ustvarjanju delovnih mest, omogočanju trajnostne rasti, usklajevanju storitev s potrebami ter pravičnejši razdelitvi prihodkov in premoženja. Toda dejavnosti subjektov socialne ekonomije imajo precej širši okvir, in sicer ustvarjanje tako participativne demokracije kot tudi socialnega kapitala. To velja posebej za države članice, ki so se EU pridružile po letu 2004. Do leta 1989 ali 1990 so bile to večinoma socialistične države pod vplivom Sovjetske zveze, dejavnosti civilne družbe v njih pa so bile zelo omejene ali jih sploh ni bilo. Posledici tega zgodovinskega razvoja sta med drugim tudi občutljivo finančno stanje v sektorju nevladnih organizacij in nizka raven vključenosti civilne družbe v ustvarjanje lokalnih zaposlitvenih možnosti, kar je razvidno tudi iz statistike. V celotni EU je namreč stopnja plačane zaposlenosti v socialni ekonomiji 6,3-odstotna, v „novih“ državah članicah pa v povprečju 2,5-odstotna.

Ex oriente lux: po drugi strani iz teh držav prihaja veliko novih zamisli in pristopov, ki bogatijo evropsko socialno ekonomijo, od izkušenj poljskega gibanja Solidarnost in razprav o izvajanju načela subsidiarnosti, vključno z neodvisnostjo socialne ekonomije od oblasti, do praktičnih primerov, kot je slovaški model občinskih socialnih podjetij.

Zdi se, da je za oblikovanje dolgoročne strategije za razvoj socialne ekonomije zelo pomemben stalen dialog med zakonodajalci/politiki in sektorjem socialne ekonomije tako na nacionalni kot tudi na evropski ravni, ki vključuje izkušnje vseh držav članic. Vse ustrezne akterje vabimo, da si skupaj z EESO prizadevajo za priznanje socialne ekonomije kot ključnega – morda prevladujočega – dela prihodnjega gospodarskega in socialnega modela v Evropi.

Krzysztof Balon

Predstavnik interesne skupine za socialno ekonomijo
Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO)

Avtorske pravice: Jan Brenner, dbb

UVOD IN CILJI

1.1. Cilji

Splošni cilj tega poročila, ki ga je pripravil CIRIEC, je proučiti nedavni razvoj socialne ekonomije v Evropski uniji in njenih 28 državah članicah. Poročilo se osredotoča na tri področja, in sicer 1) socialno ekonomijo in nove pojme/gibanja, ki so povezani s prostorom med državami in trgov/profitnimi podjetji, 2) javne politike v širšem smislu, ki so bile v zadnjih letih oblikovane v EU in v državah članicah za okrepitev sektorja socialne ekonomije, ter 3) merjenje pomena socialne ekonomije v posameznih državah članicah EU. Pri raziskavi ne gre le za posodobitev študij z naslovom *Socialna ekonomija v Evropski uniji*, ki jih je pripravil CIRIEC, EESO pa objavil v letih 2008 in 2012, ampak tudi za analizo in oceno nedavnega razvoja na tem področju v Evropi. V iskanju odgovorov na teme raziskave so bila v okviru projekta obravnavana tri področja. Na prvem, pojmovnem področju je raziskava zajemala pregled novih pojmov, njihovo primerjavo z ustaljenim evropskim pojmom socialne ekonomije in opredelitev izzivov, povezanih z njimi.

Na drugem področju, namenjenem javnim politikam, je bila raziskava osredotočena na politike, povezane s socialno ekonomijo, ki so jih vlade na evropski in nacionalni ravni uvedle v zadnjem obdobju (2010–2016). Okolje in ekosistem socialne ekonomije sta pomembna dejavnika, ki lahko olajšata razvoj subjektov socialne ekonomije ali pa pomenita zunanjo oviro zanje. Kot del projekta je bil oblikovan okvir za kategorizacijo vseh teh politik, ki ponuja pregled glavnih pobud na ravni EU in nacionalnih ravneh, primerjalno analizo nove nacionalne zakonodaje o socialni ekonomiji in oceno učinka teh politik v Evropi.

Tretje področje je statistično, njegov glavni cilj pa je bil zagotovitev kvantitativnih podatkov o socialni ekonomiji v 28 državah članicah po enaki metodi, kot je bila uporabljena v prejšnjih dveh študijah centra CIRIEC za EESO. Proučen je bil tudi nedavni razvoj statistike in razpoložljivih podatkov v Evropi.

1.2. Metode

Pripravo poročila sta vodila Rafael Chaves in José Luis Monzón iz centra CIRIEC, ki sta večji del tudi napisala, pri čemer jima je svetoval odbor strokovnjakov, ki je z njima razpravljal o delovnem razporedu, metodologiji in predlaganem končnem poročilu ter jima pomagal opredeliti različne vrste družb in organizacij, ki so del socialne ekonomije v posameznih državah članicah EU.

Kar zadeva metode, je v prvem delu poročila opredelitev poslovnega ali tržnega sektorja socialne ekonomije, ki je podana v *Priročniku Evropske komisije za izdelavo satelitskih računov podjetij v*

socialni ekonomiji: zadruga in vzajemne družbe, upoštevana kot podlaga za opredelitev socialne ekonomije kot celote, s katero naj bi dosegli široko politično in akademsko soglasje.

V zvezi z drugim ciljem poročila je bila marca in aprila 2017 opravljena obsežna terenska raziskava v obliki vprašalnika, ki je bil poslan vsem 28 državam članicam EU. Prejeli so ga dobro obveščeni posamezniki s strokovnim znanjem o pojmu socialne ekonomije in z njim povezanih področjih, ki poznajo dejansko stanje tega sektorja v svoji državi. Ti strokovnjaki so raziskovalci na univerzah, strokovni sodelavci v združenjih in strukturah, ki predstavljajo socialno ekonomijo, ter javni uslužbenci nacionalnih vlad na visokih položajih, ki so odgovorni za zadeve v zvezi s socialno ekonomijo. Rezultati so zelo zadovoljivi, saj je bilo iz 28 držav članic EU zbranih 89 izpolnjenih vprašalnikov.

Kar zadeva tretji vmesni cilj poročila, so bile javne politike opredeljene na podlagi posvetovanja z odborom strokovnjakov in sektorskimi strokovnjaki, informacij iz vprašalnikov ter razprav z odborom strokovnjakov.

POJEM SOCIALNE EKONOMIJE IN GLAVNI TEORETIČNI PRISTOPI, POVEZANI Z NJO

2.1. Sedanja opredelitev in priznavanje socialne ekonomije

Najnovejšo pojmovno opredelitev socialne ekonomije, ki so jo pripravile prav organizacije iz tega sektorja, vsebuje *Listina načel socialne ekonomije* evropskega združenja Socialna ekonomija Evrope, ki predstavlja socialno ekonomijo. Ta načela so:

- prevlada posameznika in socialnega cilja nad kapitalom,
- prostovoljno in odprto članstvo,
- demokratičen nadzor, ki ga izvaja članstvo (to se ne nanaša na fundacije, saj te nimajo članov),
- združljivost interesov članov/uporabnikov in/ali splošnega interesa,
- varstvo in uporaba načela solidarnosti in odgovornosti,
- avtonomno upravljanje in neodvisnost od javnih organov,
- večina presežkov se uporablja za uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja in zagotavljanje storitev v interesu članov ali splošnem interesu.

2.2. Opredelitev socialne ekonomije, ki je združljiva s sistemi nacionalnih računov

Predlagana je opredelitev, ki je navedena že v poročilu iz leta 2012, in sicer:

„Skupina zasebnih, formalno organiziranih podjetij z avtonomnim odločanjem in prostovoljnim članstvom, katerih namen je, da prek tržnega sistema izpolnjujejo potrebe svojih članov, tako da ponujajo in zagotavljajo storitve, zavarovanje in finančna sredstva, pri čemer odločanje in morebitno razdeljevanje dobičkov ali presežkov med člani nista neposredno povezana s kapitalom ali sredstvi, ki jih prispevajo posamezni člani. Ob tem ima vsak član en glas ali pa so vse odločitve sprejete z demokratičnim, sodelovalnim postopkom. socialna ekonomija zajema tudi zasebne, formalno organizirane subjekte z avtonomnim odločanjem in prostovoljnim članstvom, ki ponujajo netržne storitve gospodinjstvom in katerih morebitni presežki ne morejo preiti v last gospodarskih subjektov, ki te organizacije ustanavljajo, nadzirajo ali financirajo.“

Preglednica 1: Izvajalci socialne ekonomije po klasifikaciji institucionalnih sektorjev v ESR 2010

KLASIFIKACIJA INSTITUCIONALNIH SEKTORJEV V ESR 2010		SOCIALNA PODJETJA IN MIKROEKONOMSKE ORGANIZACIJE
TRŽNI PROIZVAJALCI	Nefinančne družbe (S11)	• Zadruga (delavske, kmetijsko-živilske, potrošniške, izobraževalne, prometne, stanovanjske, zdravstvene, socialne itd.) • Socialna podjetja • Druga podjetja, ki temeljijo na združevanju • Drugi zasebni tržni proizvajalci (nekatera združenja in druge pravne osebe) • Nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za nefinančne organizacije socialne ekonomije • Nefinančne družbe, ki jih obvladuje socialna ekonomija
	Finančne družbe (S12)	• Kreditne zadruga • Vzajemne zavarovalnice* in združenja za vzajemno pomoč • Zavarovalne zadruga • Nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za nefinančne organizacije socialne ekonomije
	Država (S13)	—
NETRŽNI PROIZVAJALCI	Gospodinjstva (S14)**	• Nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva manjšega pomena
	Nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (S15)	• Združenja za socialne ukrepe*** • Fundacije za socialne ukrepe*** • Druge nepridobitne organizacije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (kulturne, športne itd.)

(*) Razen organizacij za upravljanje sistema socialne varnosti ter, na splošno, vzajemnih družb z obveznim članstvom in tistih, ki jih obvladujejo podjetja zunaj sektorja socialne ekonomije.

(**) Sektor gospodinjstev (S14) vključuje samostojne podjetnike in splošna partnerstva brez statusa pravne osebe, ki so tržni proizvajalci in ne pripadajo sektorju socialne ekonomije. Vključuje tudi nepridobitne organizacije omejene velikosti (manjšega pomena), ki so netržni proizvajalci in pripadajo sektorju socialne ekonomije.

(***) Nepridobitne organizacije, ki so zasebni netržni proizvajalci s prostovoljnim članstvom, sodelovanjem ter strateško in operativno avtonomijo, njihov namen pa je doseganje ciljev socialnega varstva, tako da brezplačno ali po gospodarsko nepomembnih cenah dobavljajo ali zagotavljajo socialne ali meritorne dobrine osebam ali skupinam oseb, ki so ranljive, socialno izključene ali jim grozi izključenost. Te organizacije sestavljajo *tretji sektor za socialno ukrepanje*, ki je jasno del socialne ekonomije.

2.3. Glavni teoretični pristopi, povezani s socialno ekonomijo

Pojem nepridobitne organizacije

Sodobni pojem nepridobitnega sektorja je natančneje opredeljen in po svetu močno razširjen zaradi mednarodnega raziskovalnega projekta, ki se je pod vodstvom univerze Johns Hopkins (Baltimore, ZDA) začel v zgodnjih 90. letih prejšnjega stoletja, da bi ugotovili in količinsko opredelili obseg in strukturo tega sektorja, analizirali njegove razvojne možnosti ter ocenili njegov vpliv na družbo.

V okviru projekta so bile proučene organizacije, ki so izpolnjevale pet ključnih meril strukturno-operativne opredelitve nepridobitnih organizacij. Za te organizacije torej velja naslednje:

- a) *imajo značilnosti organizacije, kar pomeni, da so ustanovljene in da imajo institucionalno strukturo* – običajno so pravne osebe;
- b) *so zasebne*, tj. institucionalno ločene od vlade, čeprav morda prejemajo javna finančna sredstva in v njihovih upravnih organih delajo javni uslužbenci;
- c) *so samoupravne*, tj. nadzirajo svoje dejavnosti ter neodvisno imenujejo in razrešujejo svoje organe upravljanja;
- d) *ne razdeljujejo dobička*, kar pomeni, da nepridobitne organizacije lahko ustvarjajo dobiček, vendar ga morajo nameniti za izvajanje glavne dejavnosti organizacije in ga ne smejo prejeti lastniki, ustanovitelji ali njeni organi upravljanja;
- e) *so prostovoljne*, kar pomeni dvoje: prvič, da članstvo ni obvezno ali pravno predpisano, in drugič, da morajo pri njihovih dejavnostih ali upravljanju sodelovati prostovoljci.

Pristop solidarnostnega gospodarstva

Pojem solidarnostnega gospodarstva se v Franciji razvija od 80. let prejšnjega stoletja. V tem pristopu se gospodarstvo vrti okrog treh polov, in sicer trga, države in vzajemnosti, ki ustrezajo načelom trga, prerasporejanja in vzajemnosti. Slednje se nanaša na menjavo v nedenarni obliki na področju primarnega druženja, ki ga prepoznamo predvsem v povezovanju v združenja.

Gospodarstvo je torej po naravi pluralno in ga ni mogoče razumeti zgolj v strogo poslovnem in denarnem smislu. Pristop solidarnostnega gospodarstva je poskus povezovanja treh polov sistema, kakršnega še ni bilo, tako da posamezne pobude solidarnostnega gospodarstva pomenijo hibridne oblike med tržnim, netržnim in nedenarnim gospodarstvom. Ne ustrezajo stereotipu trga iz ortodoksne ekonomije, pa tudi njihova sredstva izhajajo iz več virov: tržnih (prodaja blaga in storitev), netržnih (državne subvencije in donacije) in nedenarnih (prostovoljci).

Poleg tega pojma solidarnostnega gospodarstva z epicentrom v Franciji obstaja še en pogled, ki je do neke mere uveljavljen v nekaterih latinskoameriških državah in solidarnostno gospodarstvo dojema kot silo družbenih sprememb, nosilca projekta za družbo, alternativno neoliberalni globalizaciji. V nasprotju z evropskim pristopom, po katerem je solidarnostno gospodarstvo združljivo s trgom in državo, je latinskoameriški vidik osredotočen na razvijanje tega koncepta v smislu globalne alternative kapitalizmu.

Drugi pristopi

V povezavi s pristopom, opisanim v prejšnjem odstavku, druge teoretične smeri neposredno predlagajo zamenjavo tržnega gospodarstva, v katerem so proizvodna sredstva v zasebni lasti, z drugimi načini organizacije proizvodnega sistema. Mednje sodita a) *alternativno gospodarstvo*, ki izvira iz gibanj proti establišmentu, ki so se razvila v Franciji po maju 1968, in b) *ljudsko gospodarstvo*, ki ga od leta 1980 spodbujajo v različnih latinskoameriških državah in ima zelo podobne značilnosti kot latinskoameriška različica solidarnostnega gospodarstva, zato je znano tudi pod imenom *solidarnostno ljudsko gospodarstvo*. Ljudsko gospodarstvo izključuje vse odnose vrste delodajalec – delojemalec in za glavni dejavnik proizvodnje šteje delo.

SOCIALNA EKONOMIJA IN Z NJO POVEZANI NOVI POJMI, KI SE POJAVLJAJO V EVROPI

3.1. Socialna podjetja, socialno podjetništvo in socialne inovacije

Evropska komisija socialna podjetja opredeljuje kot **sestavni del socialne ekonomije**: „*Dejansko je za socialna podjetja kot akterje socialne ekonomije socialni vpliv pomembnejši od ustvarjanja dobička za lastnike ali delničarje. Na trgu podjetniško in inovativno proizvajajo dobrine ter zagotavljajo storitve, presežke pa porabijo predvsem za uresničevanje socialnih ciljev. Ta podjetja so upravljana odgovorno in pregledno, saj so vanje vključeni delavci, potrošniki in drugi akterji [...]*“ (Sporočilo Evropske komisije, *Pobuda za socialno podjetništvo*, COM(2011) 0682 final z dne 25. oktobra 2011). V sporočilu Komisije so opredeljena tudi glavna področja dejavnosti socialnih podjetij: a) podjetja, ki zagotavljajo socialne storitve in/ali dobrine in storitve ogroženim skupinam, in b) podjetja, ki si prizadevajo za poklicno vključenost oseb s težavami z zaposljivostjo, njihove dejavnosti pa lahko obsegajo tudi nesocialne dobrine ali storitve.

Različna severnoameriška mišljenja o socialnih podjetjih je mogoče razdeliti na dva glavna pristopa, in sicer pristop zasluženega dohodka in pristop socialnih inovacij. Slednjega spodbuja fundacija Ashoka, ki jo je leta 1980 ustanovil Bill Drayton.

Pristop **socialnih inovacij** poudarja vlogo **socialnega podjetnika**, katerega poslanstvo je ustvarjanje in ohranjanje socialne vrednosti (ne le zasebne vrednosti), pri čemer prepozna in izkoristi nove priložnosti za izpolnjevanje tega poslanstva, se vključi v postopek stalnih inovacij, prilagajanja in učenja, drzno ukrepa, ne da bi ga omejevali razpoložljivi viri, ter ima izostren občutek odgovornosti do oseb, za katere dela, in za rezultate, ki jih doseže. Na kratko, socialni podjetniki lahko izpolnijo socialno poslanstvo, temeljno merilo za presojo socialnega podjetnika pa je učinek, povezan s tem poslanstvom (in ne ustvarjanje premoženja). V pristopu socialnih inovacij je oblika lastništva socialnega podjetja (javno, na podlagi kapitala ali v sektorju socialne ekonomije) drugotnega pomena, ključen pa je socialni podjetnik kot glavna oseba, ki je odgovorna za podjetništvo in socialne spremembe.

Preglednica 2: Podobnosti in razlike med pojmi socialnega podjetja, socialnega podjetništva in socialnih inovacij

RAZSEŽNOSTI	Pristop EMES	Pristop zasluženega dohodka		Pristop socialnih inovacij
		Poslovni nepridobitni subjekti	Subjekti s poslanstvom	
GOSPODARSKA IN POSLOVNA RAZSEŽNOST	Narava gospodarske dejavnosti je tesno povezana s socialnim poslanstvom	Narava gospodarske dejavnosti ni povezana s socialnim poslanstvom		Narava gospodarske dejavnosti je tesno povezana s socialnim poslanstvom
	Gospodarsko tveganje: finančna vzdržnost temelji na mešanici tržnega prihodka (poslovni prihodek) in netržnega prihodka (nepovratna sredstva, subvencije, donacije)	Vzdržnost temelji na poslovnem prihodku		Vzdržnost temelji na mešanici tržnega in netržnega prihodka
	Izrecni cilj je doseganje koristi za skupnost ali ustvarjanje socialne vrednosti	Cilj doseganja koristi za skupnost je zagotovljen s ponovno naložbo celotnega dobička	Cilj doseganja koristi za skupnost ni zagotovljen	Izrecni cilj je doseganje koristi za skupnost
SOCIALNA RAZSEŽNOST	Kolektivna dinamika	Individualno ali kolektivno podjetništvo se ne omenja	Individualno ali kolektivno podjetništvo se ne omenja	Prevladajo posamezne pobude
	Dovoljena je omejena razdelitev dobička (nepridobitne in pridobitne organizacije)	Razdelitev dobička je prepovedana (nepridobitne organizacije)	Razdelitev dobička je dovoljena (nepridobitne in pridobitne organizacije)	Razdelitev dobička je dovoljena (nepridobitne in pridobitne organizacije)
SODELOVALNA RAZSEŽNOST	Avtonomija	Ni določeno, toda zdi se, da jim samozadostnost zagotavlja avtonomijo od javnih organizacij, ne pa tudi avtonomijo od zasebnih organizacij, ki so jih ustanovile.		Ni izrecno navedeno, toda avtonomija je nakazana
	Demokratsko odločanje	Demokratsko odločanje ni zahteva		Demokratsko odločanje ni zahteva
	Sodelovalno odločanje	Sodelovalno odločanje ni zahteva		Sodelovalno odločanje ni zahteva

Vir: Monzon in Herrero (2016).

3.2. Sodelovalno gospodarstvo, sorodni pojmi in socialna ekonomija

Nov pojem, ki se je dobro uveljavil od začetka 21. stoletja, je sodelovalno gospodarstvo. Gre za najrazličnejše dejavnosti, ki so povezane s potrošnjo, proizvodnjo, financami, izobraževanjem in celo upravljanjem. Evropska komisija je v sporočilu z naslovom *Evropska agenda za sodelovalno gospodarstvo* (COM(2016) 356 final z dne 2. junija 2016) je sodelovalno gospodarstvo opredelila kot „poslovne modele, pri katerih se dejavnosti omogočajo prek platform za sodelovanje, ki ustvarjajo odprt trg za začasno uporabo blaga ali storitev, ki jih pogosto zagotavljajo posamezniki“. V sporočilu so opredeljene tri kategorije akterjev, ki so vključeni v sodelovalno gospodarstvo, in sicer a) ponudniki storitev – posamezniki ali poklicni ponudniki storitev, b) uporabniki teh storitev in c) posredniki, ki prek spletne platforme povezujejo ponudnike z uporabniki in ki olajšujejo sklepanje poslov med njimi („platforme za sodelovanje“). Sporočilo se konča z opombo, da posli v okviru sodelovalnega gospodarstva ne vključujejo spremembe lastništva in se lahko izvajajo pridobitno ali nepridobitno.

Čeprav *sodelovalne platforme* niso ključne za trenutni razcvet socialne ekonomije, imajo zelo pomembno vlogo. Njihove glavne naloge so a) vzpostavitev platforme za povezavo ponudbe blaga in povpraševanja po njem, b) vzpostavitev mehanizma, ki omogoča elektronsko izvedbo gospodarskih poslov, in b) vzpostavitev mehanizmov preverjanja, ki zmanjšujejo tveganost poslov in stroške, povezane s poslovanjem z neznanci. V sodelovalnem gospodarstvu se informacijska tehnologija torej uporablja za zmanjševanje nesorazmernosti informacij ter stroškov transakcij izmenjanih ali deljenih storitev in blaga, pa tudi za razširitev in poglobitev sodelovalnih trgov.

Različne sodelovalne platforme se razvijajo tudi v Evropi. Agencija LAMA in organizacija Cooperatives Europe sta izvedli študijo 38 primerov iz 11 evropskih držav in treh pobud zunaj Evropske unije. V sklepu študije so izpostavljene nove priložnosti za širitev, ki jih imajo zadruge na področju sodelovalnega gospodarstva, pa tudi prepreke in ovire, med katerimi so težave pri financiranju in majhnost zadrug, zaradi česar so pri spodbujanju pobud sodelovalnega gospodarstva manj učinkovite.

3.3. Gospodarstvo za skupno dobro in socialna ekonomija

Gospodarstvo za skupno dobro je socialno-ekonomsko in politično gibanje, ki ga je leta 2010 ustanovil avstrijski ekonomist Christian Felber. Osrednja teza modela gospodarstva za skupno dobro je, da bi moralo gospodarstvo služiti ljudem oziroma skupnemu dobremu. Gospodarstvo za skupno dobro temelji na vrednotah, ki jih vsi ljudje priznavajo kot univerzalne: človeškemu dostojanstvu, solidarnosti, ekološki trajnosti, socialni pravičnosti, transparentnosti in demokratični udeležbi. Model gospodarstva za skupno dobro je meddisciplinaren ter ga je mogoče uporabiti za vse vrste podjetij in organizacij.

Za priznavanje prispevka podjetij in subjektov, ki tvorijo gospodarski sistem, k skupnemu dobremu se uporablja posebna metoda na podlagi bilance skupnega dobrega, matrike skupnega dobrega, poročila o skupnem dobrem in zunanje revizije skupnega dobrega.

3.4. Krožno gospodarstvo in socialna ekonomija

Model krožnega gospodarstva predvideva nadomestitev linearnega gospodarskega modela „vzemi, izdelaj, porabi in zavrzi“ s krožnim modelom, pri katerem se odpadki spremenijo v vire, da bi lahko gospodarstvo postalo bolj trajnostno, njegov negativni vpliv na okolje pa bi se zmanjšal z boljšim upravljanjem virov ter zmanjšanjem pridobivanja surovin in onesnaževanja. Hkrati krožno gospodarstvo podjetjem omogoča, da dosežejo konkurenčne prednosti, saj zagotavlja boljše upravljanje surovin, nove gospodarske priložnosti na novih trgih in možnosti za nova lokalna delovna mesta.

Krožno gospodarstvo in socialna ekonomija imata številne pomembne skupne točke. Oba modela sta osredotočena na posameznike in trajnostni razvoj. Tako kot pri socialni ekonomiji tudi pri krožnem gospodarstvu med ključne dejavnike za uspeh spada krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti na lokalni ravni, kjer so odločilni bližnji odnosi. Z drugimi besedami, vrednote in načela zadružnega gibanja in socialne ekonomije, kot so povezave z lokalnim okoljem, medsebojno sodelovanje in solidarnost, so odločilni stebri, ki postopkom trajnostnega razvoja zagotavljajo vse tri razsežnosti, in sicer okoljsko, gospodarsko in socialno. Ni naključje, da se je v Evropi krožno gospodarstvo na področjih ponovne uporabe in recikliranja odpadkov, energije in kmetijstva začelo prav v sektorju socialne ekonomije. Nove sodelovalne platforme v svetu sodelovalnega gospodarstva so dobro znani primeri pobud, ki prispevajo k ohranitvi in izboljšanju naravnega kapitala, optimizaciji uporabe virov ter učinkovitosti sistema. V *Akcijem načrtu EU za krožno gospodarstvo* je tudi Evropska komisija priznala, da bodo socialna podjetja „ustvarila ključni prispevek h krožnemu gospodarstvu“.

3.5. Družbena odgovornost podjetij, korporativno državljanstvo in socialna ekonomija

Evropska komisija je leta 2001 objavila zeleno knjigo z naslovom *Spodbujanje evropskega okvira za družbeno odgovornost podjetij*, v kateri je družbeno odgovornost podjetij opredelila kot „koncept, po katerem podjetja v svoje poslovne dejavnosti in odnose z interesnimi skupinami prostovoljno vključujejo družbena in okoljska vprašanja“.

Z družbeno odgovornostjo podjetij je tesno povezan pojem **korporativnega državljanstva**. V skladu s teorijami o korporativnem državljanstvu bi morale podjetje ne le prevzeti odgovornosti do delničarjev in interesnih skupin, ampak tudi sodelovati v družbi, kjer mora delovati kot dober državljan. Prvotna opredelitev družbene odgovornosti podjetij je bila omejena na dobre prakse podjetja, ki so neposredno povezane z delničarji in interesnimi skupinami, nova opredelitev, ki jo je sprejela Evropska komisija

(COM(2006) 136 final, točka 2), pa družbeno odgovornost podjetij dobesedno istoveti z desetimi načeli globalnega sporazuma ZN, zato je mogoče sklepati, da sta vsaj v agendi Komisije pojma enakovredna.

Načela socialne ekonomije, ki se zgledujejo po zadružnih načelih, predvidevajo prav izvajanje vseh vidikov družbene odgovornosti podjetij. Glede na navedeno je mogoče trditi, da je imel sektor socialne ekonomije pionirsko vlogo pri izvajanju družbene odgovornosti podjetij, saj je ta vrsta odgovornosti sestavni del vrednot in pravil delovanja socialne ekonomije.

3.6. Nacionalno priznavanje pojma socialne ekonomije in z njo povezanih novih pojmov

- *Države, v katerih je pojem socialne ekonomije splošno sprejet:* v Španiji, Franciji, Belgiji, Luksemburgu in na Portugalskem je pojem socialne ekonomije v največji meri priznan v javni upravi, akademsko-znanstvenih krogih, pa tudi v samem sektorju socialne ekonomije. Izstopata prvi državi, saj je pojem nastal v Franciji, Španija pa je leta 2011 kot prva v Evropi sprejela nacionalno zakonodajo o socialni ekonomiji.
- *Države, v katerih je priznavanje pojma socialne ekonomije na srednji ravni,* vključujejo Italijo, Ciper, Dansko, Finsko, Švedsko, Latvijo, Malto, Poljsko, Združeno kraljestvo, Bolgarijo, Grčijo, Madžarsko, Irsko, Romunijo in Slovenijo. V teh državah pojem socialne ekonomije obstaja vzporedno z drugimi pojmi, kot so nepridobitni sektor, prostovoljski sektor in socialna podjetja. V Združenem kraljestvu je nizka stopnja zavedanja o socialni ekonomiji v nasprotju z vladno politiko podpiranja socialnih podjetij.
- *Države, v katerih pojem socialne ekonomije ni priznan ali pa le malo:* pojem socialne ekonomije je slabo poznan, nov ali neznan v Avstriji, na Češkem, v Estoniji, Nemčiji, Latviji, Litvi, na Malti, Nizozemskem, Slovaškem in Hrvaškem. V primerjavi z njim so podobni pojmi nepridobitnega in prostovoljskega sektorja ter nevladnih organizacij bolje poznani.

Kar zadeva nove pojme, povezane s socialno ekonomijo, so v državah članicah EU najbolj znani *nepridobiten, tretji sektor, civilna družba in prostovoljski sektor, družbena odgovornost podjetij, socialna podjetja ter socialne inovacije*. Stopnja seznanjenosti z drugimi pojmi, kot sta *krožno gospodarstvo* in *sodelovalno gospodarstvo*, se v večini držav članic povečuje, medtem ko se ni poznavanje pojmov *gospodarstvo za skupno dobro* in *solidarnostno gospodarstvo* v številnih državah članicah skoraj nič povečalo, pri čemer sta pojma slabo poznana ali povsem neznan.

JAVNE POLITIKE V PODPORO SOCIALNI EKONOMIJI NA EVROPSKI RAVNI V ZADNJEM OBDOBJU (2010–2016)

4.1. Pravila: statuti in regulativni okviri

Med letoma 2009 in 2017 so evropske institucije izvajale več pobud v zvezi s socialno ekonomijo oziroma, natančneje, socialnimi podjetji, ki so del socialne ekonomije, s čimer se je začelo novo obdobje evropskih javnih politik. Kar zadeva pravne oblike, je napredek majhen. Projekta statuta evropske vzajemne družbe in statuta evropske fundacije sta bila predmet razprav, vendar sta bila zaradi pomanjkanja institucionalne podpore nazadnje umaknjena. Evropski parlament je zdaj sprejel zakonodajno pobudo za pripravo statuta za socialna podjetja in podjetja, ki temeljijo na solidarnosti.

Kar zadeva regulativne okvire in pravne ovire za razvoj subjektov socialne ekonomije, v sprejetih direktivah do nedavnega ni bilo namenjene dovolj pozornosti posebnim lastnostim organizacij socialne ekonomije, ampak je bila njihova prednostna naloga izvajanje politike konkurence. Za ublažitev tega regulativnega okvira je Komisija leta 2012 sprejela uredbo o pomoči *de minimis* za podjetja, ki opravljajo storitve splošnega gospodarskega pomena, leta 2014 pa je bil sprejet sveženj o reformi sistema javnih naročil. Spremembe javnim organom omogočajo, da v postopke za oddajo javnih naročil in razpisne pogoje vstavijo nekatere socialne klavzule, vendar je imelo to le majhen učinek. V zvezi z regulativnim okvirom kvalitativna varčevalna politika velja za nastajajočo oviro, ki se razvija. Povezana je z načinom, kako se javni sektor in subjekti socialne ekonomije povezujejo, ne zadeva pa le vprašanja povečane birokracije, temveč tudi zamude, postopke vlaganja zahtevkov in izvedbe ter druge zahteve, ki zapletejo ali celo onemogočijo sodelovanje med tretjim in javnim sektorjem.

Na evropski ravni in ravni nacionalne vlade so se pojavila prizadevanja, da bi okrepili kognitivno razsežnost in sodelovanje civilne družbe, na primer evropske konference, ki so jih organizirala predsedstva Sveta Evropske unije ali so bile organizirane v okviru predsedstva, zaporedna mnenja EESO, pobude in mnenja medskupine Evropskega parlamenta za socialno ekonomijo ter v nekaterih primerih tudi pobude in mnenja Odbora regij ali celo Komisije. Najnovejša pobuda je madridska izjava, sprejeta 23. maja 2017 v Madridu, ki je imela velik učinek v medijih in družbenih omrežjih. Toda za povečanje družbene prepoznavnosti in sprejemanja se je treba z makro ravni premakniti na mikro raven, saj bo tako ključni dejavnik postala tudi socialna struktura družb, ki je njihov socialni kapital omrežij. Kot je navedeno v predhodnih poročilih, so imeli evropski programi na podlagi Evropskega socialnega sklada obsežen strukturni učinek, tako na nacionalni kot mednarodni ravni, pri združevanju in kreptvi evropskega socialne ekonomije v smislu federacij, mrež, raziskovanja, kulture in politike. Po drugi strani dostop lokalnih omrežij do skladov in programov EU ovirajo precejšnje težave.

Kot je že omenjeno, se težave pojavljajo tudi pri prepoznavnosti in priznavanju pojmovne opredelitve področja socialne ekonomije. Dejstvo, da se stalno pojavljajo novi pojmi, to stanje še poslabšuje. V

70. letih prejšnjega stoletja so bili s socialno ekonomijo povezani pojmi tretjega sistema, civilne družbe in nepridobitnosti. V okviru gospodarske krize se je pojavil nov val pojmov, kot so socialna podjetja, sodelovalno gospodarstvo in gospodarstvo za skupno dobro. Poudariti je treba, da se za temi težavami skriva ne le pomanjkanje soglasja o uporabljeni opredelitvi, temveč tudi skrita politika proti napredovanju na tem področju.

4.2. Trde politike: skladi in področja politike

Do pomembnega premika v politični agendi Evropske komisije v zvezi s socialno ekonomijo oziroma, natančneje, socialnimi podjetji je prišlo leta 2011, ko je Komisija začela izvajati *Pobudo za socialno podjetništvo: Ustvarjanje ekosistema za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev socialnega podjetništva in socialnih inovacij* (COM(2011) 682 final). V pobudi je navedena politična agenda Evropske komisije z enajstimi ključnimi ukrepi, med drugim pa je predvideno tudi *izboljšanje zasebnega in javnega financiranja*. Za okrepitev interesa zasebnih vlagateljev za socialna podjetja je bila sprejeta Uredba (EU) št. 346/2013 o evropskih skladih za socialno podjetništvo (EuSEF), program Evropske unije za zaposlovanje in socialne inovacije (EaSI) pa je bil vzpostavljen v sodelovanju z drugimi finančnimi pobudami, kot so jamstveni instrument EaSI, naložbeno okno za krepitev zmogljivosti EaSI in pospeševalnik socialnega učinka. Kar zadeva javne sklade, je bil cilj spodbujanja socialne ekonomije in socialnega podjetništva prenesen na Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad. Kljub temu se evropska proračunska politika posebej za socialno ekonomijo ni začela izvajati in jo še vedno pričakujemo, k njej pa poziva tudi nedavno (23. maja 2017) sprejeta madridska izjava.

Študija, ki je bila izvedena na podlagi vprašalnikov, je razkrila pomembnost Evropskega socialnega sklada, tj. glavnega finančnega instrumenta EU, za ključne ukrepe pa so se pokazali tudi mednarodni kongresi in mreže, pobuda LEADER ter evropske direktive in zakonodaja. Kongresi in mreže so se pokazali kot orodje za ustvarjanje strukturnih in kognitivnih učinkov, kot je usklajevanje civilne družbe v evropski socialni ekonomiji. Nova, nedavno vzpostavljena orodja (EFSI, EaSI, COSME itd.) so imela malo ali nobenega učinka, zlasti v sredozemskih in vzhodnih državah članicah EU. Potrebne so študije za oceno učinka novih politik.

JAVNE POLITIKE V PODPORO SOCIALNI EKONOMIJI V EVROPI NA NACIONALNI IN REGIONALNI RAVNI V ZADNJEM OBDOBJU (2010–2016)

5.1. Nova nacionalna zakonodaja o socialni ekonomiji

V zadnjih sedmih letih je večina evropskih držav posebno pozornost namenjala sprejemanju zakonodaje o socialni ekonomiji. Posebni zakoni o socialni ekonomiji so bili na nacionalni ravni sprejeti v Španiji (2011), Grčiji (2011 in 2016), na Portugalskem (2013), v Franciji (2014) in Romuniji (2016), na regionalni ravni pa v Belgiji (v Valoniji, Bruslju in Flandriji) ter Španiji (v Galiciji).

V tem obdobju so bili oblikovani tudi novi predlogi in osnutki zakonov ter druge institucionalne pobude, kot so sistemi akreditacije, oznake in obsežni večletni nacionalni načrti, kar kaže na vse večje zanimanje vlad za to področje. Poleg tega so bile na primer v Italiji in Španiji sprejete reforme za posebne skupine socialne ekonomije (socialni tretji sektor, socialna podjetja iz tretjega sektorja, zadruga in druge).

Urejanje socialne ekonomije z novimi pravnimi oblikami samo po sebi ne pomeni napredka pri spodbujanju socialne ekonomije, ki presega njegovo institucionalno priznanje (Noia, 2017). Kot je do nedavnega veljalo za statut o evropski zadrugi ali španski zakon o socialni ekonomiji, bi bili lahko učinki preveč omejeni, če zakona ne spremljajo drugi ukrepi.

5.2. Nacionalni in regionalni akcijski načrti ter ciljno usmerjeno financiranje

Nacionalni in regionalni akcijski načrti so ključne politike za spodbujanje socialne ekonomije. Pomenijo pomembne sporazume med različnimi akterji, zlasti med vlado in predstavniki socialne ekonomije/tretjega sektorja, vključeni pa so tudi sindikati, univerze in drugi. Njihov cilj je izboljšanje vzajemnega odnosa za dolgoročno vzajemno korist. Vključujejo na splošno stabilne okvire financiranja, sodelovalne in posvetovalne sheme, strateška področja za razvoj, izboljšave odnosov in družbene spremembe.

Na regionalni in lokalni ravni so se v preteklem desetletju dobre prakse razvile v regijah Andaluzija in Murcia v južni Španiji, kjer je raven razvoja zadrug najvišja v državi, ter v več regijah v Franciji in Belgiji (Chaves in Demoustier, 2013). V tem desetletju druge dobre prakse najdemo v Franciji, na primer projekt Teritorialni pol gospodarskega sodelovanja (PTCE), ki ga priznava novi francoski zakon o socialni ekonomiji, ali pa v lokalnih načrtih za spodbujanje socialnih in solidarnostnih podjetij, na primer v Barceloni v Španiji.

Na nacionalni ravni in na splošno v sodelovanju z evropskimi strukturnimi skladi se je v zadnjih letih razvilo več nacionalnih akcijskih načrtov. Gre za primere, v katerih so operativni programi evropskih skladov namenjeni socialni ekonomiji in socialnemu vključevanju. Glavni nacionalni načrti so navedeni v preglednici 3. Pomembni so trije ključni dejavniki za uspeh, in sicer 1) večleten in celovit okvir, 2) pojem partnerstva med vlado, socialno ekonomijo in drugimi interesnimi skupinami, ki zagotavlja izpolnjevanje resničnih potreb in prednostnih nalog, ter 3) strukturni in vključujoč učinek evropskih strukturnih skladov po Evropi. Slednji oblikovalcem politike v EU prinaša ključno spoznanje.

Preglednica 3: Nacionalni načrti, ki spodbujajo socialno ekonomijo v evropskih državah (2011–2016)

Država	Nacionalni načrt
Bolgarija	Aksijski načrt za socialno ekonomijo (2014–2015; 2016–2017)
Poljska	Nacionalni program za socialno ekonomijo. Ustanovitev Nacionalnega odbora za razvoj socialne ekonomije
Portugalska	Nacionalni sporazum med vlado in socialnim sektorjem (<i>Compromissos de Cooperação para o Setor Social e Solidário</i>)
Romunija	<i>Solidar</i> – podpora za utrditev programa socialne ekonomije v okviru POCU, operativnega programa za človeški kapital
Španija	Nacionalni program za spodbujanje socialne ekonomije in POISES – operativni program za socialno vključevanje in socialno ekonomijo – ESF 2014–2020
Švedska	Večletni program za podporo socialnim podjetjem za vključevanje na trg dela, ki ga je pripravilo ministrstvo za delo skupaj z ministrstvom za podjetništvo.
Združeno kraljestvo	<i>The Compact</i> – sporazum med vlado ter prostovoljskim in skupnostnim sektorjem, ki je bil sklenjen leta 1998. Sporazum določa način dela, ki odnos izboljšuje v korist obeh strani.

Ciljno usmerjeno financiranje: v Evropi obstaja več okvirov financiranja. V nekatere so večinoma vključeni javni skladi, v druge zasebni, tretji pa so mešanica javnih in zasebnih shem. Tu se bomo osredotočili na ciljno usmerjeno financiranje na podlagi javnih ureditev ali skladov.

Javni skladi, namenjeni socialni ekonomiji, so prvi finančni steber. EU (npr. strukturni skladi) ter nacionalne in regionalne vlade sredstva namenijo izrecno za spodbujanje in razvoj socialne ekonomije. Gre za tradicionalne programe subvencioniranja, ki so namenjeni spodbujanju zadrug in zaposlovanja v zadrugah v Nemčiji, Italiji in Španiji, uvedejo pa se lahko številne druge možnosti.

V zadnjih letih je te oblike skladov uporabilo več vlad v Evropi. V Belgiji sklad Braserio podpira razvoj delavskih zadrug v regiji Valonija. Na Cipru v okviru politike o storitvah socialnega varstva vsako leto ponujajo nepovratna sredstva za tekoče stroške in tako subvencionirajo organizacije, ki zagotavljajo storitve socialnega varstva (npr. otroško varstvo, dolgotrajno oskrbo itd.). V Franciji so z novim zakonom o socialni ekonomiji vzpostavili nova finančna orodja za ta sektor, vključno s

skladom za socialne inovacije (FISO). V Italiji je bil vzpostavljen sklad za financiranje socialnih podjetij in socialnih zadrug.

V nekaterih primerih gre za mešane sklade, ki jih upravljajo vlada in organizacije socialne ekonomije. V Franciji sta taka primera Nacionalni sklad za razvoj združevalnega življenja (FNDVA) in Nacionalni sklad za razvoj športa (FNDS). V različnih skladih je financiranje zunajproračunsko, spet druge sheme pa temeljijo na dohodnini. Državljeni lahko odstotni delež dohodnine namenijo prostovoljskim organizacijam. To velja v Italiji in Španiji. V Španiji se ti deleži zbirajo v nacionalnem skladu za organizacije socialnega tretjega sektorja, ki na leto prejme več kot 200 milijonov EUR.

Drug tradicionalen ciljno usmerjen vir so prihodki iz iger na srečo (loterij, igralnih avtomatov), kar velja za RAY in Oy Veikkaus AB na Finskem ali ONCE, nacionalno organizacijo za slepe v Španiji.

5.3. Pravila za oddajo javnih naročil

Po dolgem obdobju, ko je bilo varstvo konkurence osnovna politika na javnih trgih, je pregled uredb EU o oddaji javnih naročil leta 2014 (direktive 2014/23/EU, 2014/24/EU in 2014/25/EU) nacionalnim, regionalnim in lokalnim vladam ponudil nove priložnosti za spodbujanje socialne ekonomije, tako da mu olajšajo dostop do statusa dobavitelja za javni sektor. Gre torej za *politiko na strani povpraševanja* za spodbujanje socialne ekonomije. V postopkih za oddajo javnih naročil so zdaj dovoljene socialne klavzule.

Te socialne klavzule je uporabilo več vlad na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, na primer Švedska, Španija in Združeno kraljestvo. V Združenem kraljestvu zakon o socialni vrednosti (javne storitve) iz leta 2012 od javnih organov, ki oddajajo naročila za javne storitve, zahteva razmislek o tem, kako bi lahko s temi storitvami gospodarsko in socialno izboljšali okolje, kjer bodo opravljene. V Španiji so mesta, kot so Zaragoza, Barcelona in Madrid, socialne klavzule nedavno vključila v nove pogodbe o javnih naročilih.

5.4. Institucionalne ovire

V tem poročilu smo obravnavali tudi glavne ovire za razvoj socialne ekonomije po mnenju poklicnih strokovnjakov in predstavnikov tega sektorja, s poudarkom na institucionalnih ovirah. Pravzaprav gre za način merjenja učinkovitosti politik, ki so bile izvedene ali pa še niso bile uvedene. Vprašanje v vprašalniku je bilo postavljeno zelo široko in prejeli smo najrazličnejše odgovore. V njih so opredeljene štiri skupine ovir, in sicer 1) prepoznavnost in zavedanje, 2) vodenje in javna uprava, 3) financiranje in obdavčitev ter 4) institucionalne ovire.

Prva skupina ovir zadeva pomanjkljivo poznavanje in razumevanje socialne ekonomije, socialnih podjetij in drugih povezanih pojmov v družbi, javnih razpravah in akademskem svetu. Ta ovira je precejšnja v vzhodnih državah članicah EU, kot so Madžarska, Poljska, Slovaška in Češka. Anketiranci v teh državah navajajo, da glavno podporo socialni ekonomiji (tako finančno kot tudi na področju ozaveščanja) ponujajo programi in pobude EU.

S slabim poznavanjem in razumevanjem je povezana slaba prepoznavnost socialne ekonomije v medijih in tudi statistiki. V mnogih državah, od Avstrije in Slovaške do Švedske, ni podatkovnih zbirk, uradnih statistik in zanesljivih podatkov o socialnih podjetjih ali socialni ekonomiji. Kaže se tudi potreba po programih izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh na področju socialne ekonomije. V nekaj državah, na primer v Franciji, so na voljo programi za mladostnike/mlade študente, kot je usposabljanje prek izobraževalne zadruga.

Druga skupina ovir je povezana z vodenjem in javno upravo. Številni anketiranci navajajo, da v njihovi državi ni vodilnih institucij, odgovornih za socialno ekonomijo, socialna podjetja, prostovoljce ali civilno družbo, ki bi lahko razvijale politike in spodbujale socialno ekonomijo. Država zato nima nacionalne strategije za socialno ekonomijo, saj področje ne velja za politično pomembno. Anketiranci iz držav, kot sta Nemčija in Malta, menijo, da se večini medijev in oblikovalcev politike socialna ekonomija ne zdi potrebna. V nekaterih primerih opisujejo pomanjkanje zaupanja in zavračanje gospodarskih dejavnosti, ki jih izvajajo nepridobitne organizacije.

Vladni organi ne ustrezajo potrebam in prizadevanjem socialne ekonomije, kar je delno posledica zgoraj navedenih dejstev. V nekaterih primerih vlade na več ravneh in različna ministrstva niso usklajeni, ko gre za vprašanja socialne ekonomije. V drugih primerih so vladni organi močno odvisni od političnih ciklov, na primer danski vladni urad za socialna podjetja, ki se je zaprl, ko se je leta 2015 zamenjala vlada. Nenazadnje pa so za sodelovanje subjektov socialne ekonomije z javnimi organi zelo velike ovire tudi birokracija in kvalitativne varčevalne politike (Chaves in Zimmer, 2017), na primer v Italiji, Španiji in Sloveniji.

Četrta skupina ovir so *institucionalne ovire*, pri katerih poznamo dve vrsti. Prva so spremembe sektorskih predpisov, ki ovirajo delovanje subjektov socialne ekonomije. V Franciji in Španiji so spremembe, ki jih je vlada uvedla v zvezi z uredbo o dodatni socialni zaščiti, v zadnjih letih negativno vplivale na vzajemne zdravstvene ustanove, ki so morale v nekaterih primerih pravni status spremeniti v status pridobitnega subjekta. V Italiji je treba v skladu z reformo ljudskih bank (DL 3/2015) ljudske banke, katerih sredstva presegajo 8 milijard EUR, pretvoriti v delniške družbe, organizacijo sektorja združenega bančništva pa je z nekaterimi negativnimi posledicami temeljito spremenila tudi reforma kreditnih zadrug (L 49/2016). V Španiji so spremembe v predpisih socialne varnosti za športne trenerje negativno vplivale na športna združenja. V Združenem kraljestvu so v primeru velikih javnih naročil subjekti socialne ekonomije potisnjeni v položaj podizvajalcev za velika zasebna podjetja, kljub zakonu o socialni vrednosti pa se naročila običajno oddajajo na podlagi cene, ne da bi se pri tem upoštevala dodana socialna vrednost. Novemu institucionalnemu okolju je bolj prilagojen nedavno spremenjeni pravni status dobrodelnih ustanov. Na Finskem se direktiva o oddaji javnih naročil, ki

omogoča rezervacijo pogodb za nekatere storitve, ne izvaja, zato subjekti socialne ekonomije od nje nimajo koristi.

Druga vrsta institucionalnih ovir zadeva nove zakone in statute za socialna podjetja. Prva ovira je neizvajanje novih predpisov (ki zato veljajo za mehko pravo). To velja za španski zakon o socialni ekonomiji (2011), za katerega ni izvedbenih uredb.

Druga tovrstna institucionalna ovira je povezana z novimi težavami, s katerimi se srečujejo drugi subjekti socialne ekonomije zaradi novih nacionalnih pravnih oblik socialne ekonomije ali sprememb v pravnih oblikah. Na Poljskem in Portugalskem nedavne spremembe zakonov o zadrugah veljajo za neprimerne za zadruge. Na Madžarskem novi zakon o socialni ekonomiji ogroža številne socialne zadruge, ki so jih ustanovile skupine državljanov in jih bo morda treba po začetku veljavnosti zakona leta 2018 preoblikovati v drugačno vrsto organizacije (zadrugo ali nepridobitno družbo z omejeno odgovornostjo). V Sloveniji in Bolgariji zakon o socialnem podjetništvu izključuje različne organizacije, ki so pred tem že delovale kot socialna podjetja.

POMEN SOCIALNE EKONOMIJE V 28 DRŽAVAH ČLANICAH EU

6.1. Uvod: potreba po statistiki o socialni ekonomiji

V zadnjih dveh desetletjih so si za statistiko o socialni ekonomiji prizadevali tako v akademskem svetu kot tudi pri nacionalnih statističnih uradih in v vladah. Leta 2006 je CIRIEC pripravil metodo za Evropsko komisijo v obliki priročnika za izdelavo satelitskih računov podjetij socialne ekonomije vzporedno s priročnikom ZN za satelitske račune nepridobitnih institucij. Razvite so bile tudi druge metode za pripravo statistike. Nekatere države so v zadnjih letih veliko dela vložile v zagotavljanje zanesljivih podatkov o različnih skupinah socialne ekonomije. Statistični uradi v Franciji in ministrstvo za delo v Španiji prispevajo časovne vrste o zaposlovanju v zadrugah in socialni ekonomiji. V Italiji, Bolgariji, Luksemburgu, na Češkem in Madžarskem so precej izboljšali statistike, ki jih objavljajo njihovi nacionalni statistični uradi, v nekaterih primerih z uporabo metodologije satelitskih računov za nepridobitne organizacije. Posebej je treba omeniti Portugalsko, Poljsko in Romunijo, ki so v zadnjih letih razvile redno, sistematično statistiko za socialno ekonomijo kot celoto. Na Portugalskem to določa zakon o socialni ekonomiji (2013), na Poljskem pa je statistika posledica dogovora z Evropskim socialnim skladom. Kljub temu so v prihodnjih letih potrebna obsežna prizadevanja za sistematizacijo statistike za različne skupine socialne ekonomije.

6.2. Namen in metodologija: izzivi

Namen tega dela študije je zagotoviti pregled glavnih podatkov za socialno ekonomijo v Evropski uniji, po državah in na svetovni ravni, pri tem pa razlikovati med tremi skupinami organizacij: zadrugami in podobnimi sprejetimi organizacijami, vzajemnimi družbami in podobnimi organizacijami ter združenji, fundacijami in drugimi povezanimi nepridobitnimi organizacijami.

Priprava statistike na podlagi terenskih študij in preverljivih računov je ključna, vendar zaradi stroškovnih in časovnih omejitev presega obseg te študije, zato jo bo treba obravnavati pozneje. Statistične informacije v tej študiji so bile pridobljene iz sekundarnih podatkov, ki so nam jih posredovali anketiranci iz posameznih držav. Referenčno obdobje je 2014–2015, vendar so zaradi razpoložljivosti in kakovosti statističnega poročanja informacije za nekatere države stare nekaj let, zlasti v primeru združenj, fundacij in podobnih organizacij. Iskali smo podatke o številu zaposlenih in, kjer je to mogoče, zaposlenosti v ekvivalentu polnega delovnega časa, številu članov, številu prostovoljcev in številu subjektov ali podjetij. Za nekatere države in skupine v socialni ekonomiji so bili na voljo tudi podatki o prometu, vendar niso bili primerljivi. Zaradi primerljivosti s podatki iz prejšnjih študij o stanju socialne ekonomije v 25 državah članicah EU, ki jih je za EESO opravil CIRIEC v letih 2002–2003 in 2009–2010, je bila posebna pozornost namenjena spremenljivki zaposlenosti.

6.3. Pregled statističnih rezultatov

Naslednji združeni podatki poudarjajo dejstvo, da je evropska socialna ekonomija zelo pomembna s človeškega in gospodarskega vidika, upoštevati pa bi jo morala tako družba kot tudi oblikovalci politike.

Evropska socialna ekonomija zagotavlja:

- več kot 13,6 milijona plačanih delovnih mest v Evropi,
- to je približno 6,3 % delovno aktivnega prebivalstva v EU-28,
- delovno silo z več kot 19,1 milijona zaposlenimi, vključno s plačanimi in neplačanimi delovnimi mesti,
- več kot 82,8 milijona prostovoljcev, kar je 5,5 milijona delavcev s polnim delovnim časom,
- več kot 232 milijonov članov zadrug, vzajemnih družb in podobnih subjektov,
- več kot 2,8 milijona subjektov in podjetij.

Deleži se med državami članicami EU razlikujejo. V državah, kot so Belgija, Italija, Luksemburg, Francija in Nizozemska, je v socialni ekonomiji zaposlenih 9–10 % delovno aktivnega prebivalstva, v novih državah članicah EU, kot so Slovenija, Romunija, Malta, Litva, Hrvaška, Ciper in Slovaška, pa

socialna ekonomija ostaja majhen sektor v razvoju, ki zaposluje manj kot 2 % delovno aktivnega prebivalstva.

Drug sklep je povezan z razvojem delovne sile v sektorju socialne ekonomije med gospodarsko krizo. Pokazalo se je, da je delovna sila v tem sektorju odporna proti gospodarski krizi, saj se je s 6,5 % skupne plačane delovne sile v Evropi zmanjšala le na 6,3 %, število delovnih mest pa se je s 14,1 milijona zmanjšalo na 13,6 milijona, kar je delno mogoče pojasniti s kakovostjo razpoložljivih statističnih podatkov. Obseg plačane delovne sile se je v zadrugah in podobnih oblikah zmanjšal bolj kot v združenjih, fundacijah in drugih podobnih oblikah.

Glavna skupina v socialni ekonomiji z vidika zaposlenosti, ker druge meritve gospodarskega učinka, kot je prispevek k BDP, niso takoj na voljo, ostajajo združenja, fundacije in druge podobne oblike, saj vključujejo večino socialnih subjektov/podjetij in približno 66 % zaposlenih v tem socialnem sektorju.

Preglednica 4: Plačana zaposlitev v zadrugah, vzajemnih družbah, združenjih, fundacijah in podobnih subjektih, Evropska unija (2014–2015)

Država	Zadruge in podobne oblike	Vzajemne družbe	Združenja in fundacije	Skupaj
Avstrija	70.474	1.576	236.000	308.050
Belgija	23.904	17.211	362.806	403.921
Bolgarija	53.841	1.169	27.040	82.050
Hrvaška	2.744	2.123	10.981	15.848
Ciper	3.078	n. p.	3.906	6.984
Češka	50.310	5.368	107.243	162.921
Danska	49.552	4.328	105.081	158.961
Estonija	9.850	186	28.000	38.036
Finska	93.511	6.594	82.000	182.105
Francija	308.532	136.723	1.927.557	2.372.812
Nemčija	860.000	102.119	1.673.861	2.635.980
Grčija	14.983	1.533	101.000	117.516
Madžarska	85.682	6.948	142.117	234.747
Irska	39.935	455	54.757	95.147
Italija	1.267.603	20.531	635.611	1.923.745
Latvija	440	373	18.528	19.341
Litva	7.000	332	n. p.	7.332
Luksemburg	2.941	406	21.998	25.345
Malta	768	209	1.427	2.404
Nizozemska	126.797	2.860	669.121	798.778
Poljska	235.200	1.900	128.800	365.900
Portugalska	24.316	4.896	186.751	215.963
Romunija	31.573	5.038	99.774	136.385
Slovaška	23.799	2.212	25.600	51.611
Slovenija	3.059	319	7.332	10.710
Španija	528.000	2.360	828.041	1.358.401
Švedska	57.516	13.908	124.408	195.832
Združeno kraljestvo	222.785	65.925	1.406.000	1.694.710
EU-28 SKUPAJ	4.198.193	407.602	9.015.740	13.621.535

Preglednica 5: Plačana zaposlitev v socialni ekonomiji v primerjavi s skupno plačano zaposlitvijo, Evropska unija (2014–2015)

Država	Zaposlitev v socialni ekonomiji (A)	Skupno zaposlenih* (B)	% A/B
Avstrija	308.050	4.068.000	7,6 %
Belgija	403.921	4.499.000	9,0 %
Bolgarija	82.050	2.974.000	2,8 %
Hrvaška	15.848	1.559.000	1,0 %
Ciper	6.984	350.000	2,0 %
Češka	162.921	4.934.000	3,3 %
Danska	158.961	2.678.000	5,9 %
Estonija	38.036	613.000	6,2 %
Finska	182.105	2.368.000	7,7 %
Francija	2.372.812	26.118.000	9,1 %
Nemčija	2.635.980	39.176.000	6,7 %
Grčija	117.516	3.548.000	3,3 %
Madžarska	234.747	4.176.000	5,6 %
Irska	95.147	1.899.000	5,0 %
Italija	1.923.745	21.973.000	8,8 %
Latvija	19.341	868.000	2,2 %
Litva	7.332	1.301.000	0,6 %
Luksemburg	25.345	255.000	9,9 %
Malta	2.404	182.000	1,3 %
Nizozemska	798.778	8.115.000	9,8 %
Poljska	365.900	15.812.000	2,3 %
Portugalska	215.963	4.309.000	5,0 %
Romunija	136.385	8.235.000	1,7 %
Slovaška	51.611	2.405.000	2,1 %
Slovenija	10.710	902.000	1,2 %
Španija	1.358.401	17.717.000	7,7 %
Švedska	195.832	4.660.000	4,2 %
Združeno kraljestvo	1.694.710	30.028.000	5,6 %
EU-28 SKUPAJ	13.621.535	215.722.000	6,3 %

(*) Plačana zaposlitev, osebe, stare od 15 do 65 let, Eurostat, 2015.

Preglednica 6: Razvoj plačane zaposlitve v socialni ekonomiji v Evropi

Država	Zaposlitev v socialni ekonomiji			Δ % 2010–2015
	2002–2003	2009–2010	2014–2015	
Avstrija	260.145	233.528	308.050	31,9 %
Belgija	279.611	462.541	403.921	–12,7 %
Bolgarija	n. p.	121.300	82.050	–32,4 %
Hrvaška	n. p.	9.084	15.848	74,5 %
Ciper	4.491	5.067	6.984	37,8 %
Češka	165.221	160.086	162.921	1,8 %
Danska	160.764	195.486	158.961	–18,7 %
Estonija	23.250	37.850	38.036	0,5 %
Finska	175.397	187.200	182.105	–2,7 %
Francija	1.985.150	2.318.544	2.372.812	2,3 %
Nemčija	2.031.837	2.458.584	2.635.980	7,2 %
Grčija	69.834	117.123	117.516	0,3 %
Madžarska	75.669	178.210	234.747	31,7 %
Irska	155.306	98.735	95.147	–3,6 %
Italija	1.336.413	2.228.010	1.923.745	–13,7 %
Latvija	300	440	19.341	n. r.
Litva	7.700	8.971	7.332	–18,3 %
Luksemburg	7.248	16.114	25.345	57,3 %
Malta	238	1.677	2.404	43,4 %
Nizozemska	772.110	856.054	798.778	–6,7 %
Poljska	529.179	592.800	365.900	–38,3 %
Portugalska	210.950	251.098	215.963	–14,0 %
Romunija	n. p.	163.354	136.385	–16,5 %
Slovaška	98.212	44.906	51.611	14,9 %
Slovenija	4.671	7.094	10.710	51,0 %
Španija	872.214	1.243.153	1.358.401	9,3 %
Švedska	205.697	507.209	195.832	–61,4 %
Združeno kraljestvo	1.711.276	1.633.000	1.694.710	3,8 %
EU-28 SKUPAJ	11.142.883	14.137.218	13.621.535	–3,6 %

Vir: CIRIEC/EESO

n. p. – ni podatka, n. r. – ni relevantno

Evropski ekonomsko-socialni odbor

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Za izdajo odgovarja: Enota za obiske in publikacije
EESC-2017-104-SL
www.eesc.europa.eu

© Evropska unija, 2017
Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Za kakršno koli uporabo ali reprodukcijo ilustracij je treba za dovoljenje prositi neposredno lastnika avtorskih pravic.

Online
QE-04-17-876-SL-N
ISBN 978-92-830-3896-2
doi:10.2864/17841

SL